

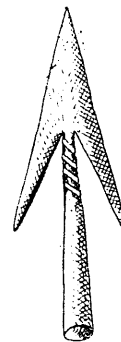

Обр. 14. С. Попинци, Пазарджишки окръг — част от северния зид на крепостта
Abb. 14. Teilansicht der Nordmauer der Festung beim Dorf Popinci, Bezirk Pazardžik

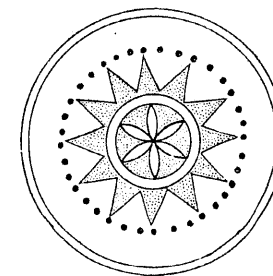

Обр. 15. С. Попинци, Пазарджишки окръг — част от северния зид на крепостта
Abb. 15. Teil der Nordmauer der Festung beim Dorf Popinci, Bezirk Pazardžik

Както се вижда от местоположението и строителните ѝ белези, това е крепост, строена през първата половина на Средновековието (VI—X в.), съществувала обаче до късно (XI—XIV в.).¹ Трябва да се предполага, че тя стои във връзка с голямото селище, чиито следи се намират отатък

Обр. 16. С. Попинци, Пазарджишки окръг — железен връх за стрела от крепостта
Abb. 16. Eiserne Pfeilspitze aus der Festung beim Dorf Popinci, Bezirk Pazardžik

Обр. 17. С. Попинци, Пазарджишки окръг — вътрешна украса надъно на глинен съд от крепостта
Abb. 17. Innenausschmückung eines Tongefäßbodens aus der Festung beim Dorf Popinci, Bezirk Pazardžik

реката в м. Полето (вж. по-горе). Като се излезе от крепостта, на около 150 м източно от нея, върху левия бряг на реката, са запазени основи на църква с външни размери: дълж. 19 м, шир. 13 м при 0,7 м дебелина на зидовете. Тук на двата бряга на реката до неотдавна се виждали основите на мост, по който се отивало от крепостта към селището в местността Полето. Северозападно от крепостта, през реката по пътя за с. Попинци, вляво от воденицата, по високия бряг са останали многобройни единични и групови погребения на хора.

Селската църква „Успение Богородично“ е построена в 1848 г., както се вижда от запазения ѝ надпис:² храмъ випенѣсенъ 1848 зачало: на: мѣа 12.

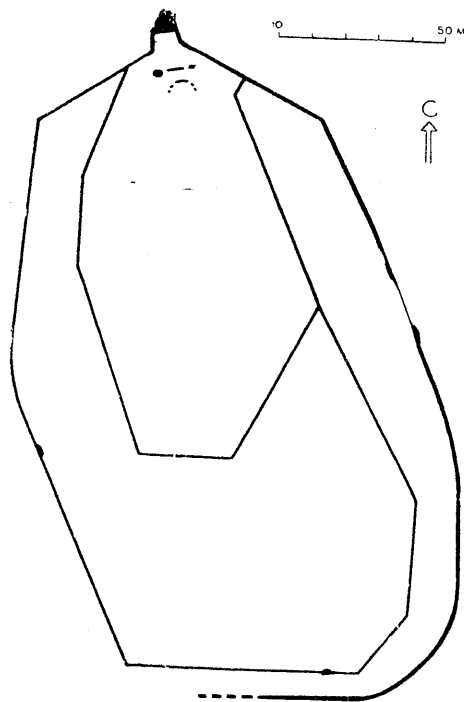
7. С. Бъта

Най-старият паметник от землището на селото е един варовиков чук с дупка: дълж. 0,1 м, най-голяма ширина 0,04 м и диам. на дупката 0,015 м. Поради дългото му стоене във водата той е значително ерозиран. Можем да го отнесем към края на каменомедната и началото на бронзовата епоха. Сега се намира в музея в Панагюрище (за него вж. също П. Девев, ГМПО, III, 1960, 349, обр. 6).

¹ П. Делирадев, ц. с., II, стр. 241, погрешно наречена от него римска.

² За историята на селото вж.: Ст. Захариев, ц. с., II, стр. 38; П. Каранетров, ц. с., стр. 130; П. Делирадев, ц. с., II, стр. 221, 229, 241 и 375.

Югозападно от селото, до левия бряг на Дълбокото дере, в м. Черешака, се намират две могили. Също две могили има в м. Дворищата, в същата посока и доста далеч от селото. Южно от с. Бъта, в м. Канови ниви, се издигат пет могили. Едната от тях в по-голямата си част е по-

Обр. 18. С. Бъта, Пазарджишки окръг —
скомерна скица на крепостта
Abb. 18. Dorf Bata, Bezirk Pazardžik,
Augenmaßskizze der Festung

ригоризонтални пластове, дебели от 0,75 до 0,85 м, споени с бял хоросан. Дебелината им е различна: 0,95, 1,4, 1,65 и 1,8 м. За по-голяма устойчивост в зидовете са поставени мрежи от дървени греди, които се забелязват на различни места. Този начин на градеж е характерен за

¹ Данните за могилиите в м. Канови ниви дължа на учителя от селото Станьо Пенчев. Няколко години след проучването Димитър Луков Царски от това село ми съобщи, че по една могилика имало в м. Големия и Средния бежен, които отстоят южно от селото в гората, и в м. Крушево, източно от селото. Това съобщение нямаш възможност да проверя. Често пъти тук се срещат естествени височинки, които неспециалистът не може да разпознае от изкуствените. Същият човек ми предаде, че в първите две местности били намирани и монети от Филип II Македонски (359—336 пр. н. е.).

² ИАИ, IV, 1926, стр. 296; G. Kazanow, н. с., стр. 1118 и 1119.

рита с камъни.¹ От землището на селото са известни две оброчни плочки на тракийския Херос от м. Юрга, която се намира югозападно и непосредствено до селото. Като показва и името, изглежда, че тук е имало в миналото старо селище, вероятно тракийско. От околностите на Красен кале произхожда една глинена глечосана статуйка, също на Херос.²

На около 3 км североизточно от селото, върху левия бряг на Луда Яна, се намира тъй нареченото Красен кале. Височината, на която се издига, се ограничава от изток с потока Бистрино дъно. Това е пространна крепост с двойни, а от югоизток с тройни зидове, в по-голямата си част разрушени до земята (обр. 18). Само вторият крепостен зид в североизточната си част и западният и югозападният външен крепостен зид, и то от външната им страна, са запазени на височина от 2 до 6 м (обр. 19, 20, 21). Зидовете са изградени от местни ломени камъни на хор-

Обр. 19. С. Бъта, Пазарджишки окръг — външният западен зид на крепостта
Abb. 19. Westliche Außenmauer der Festung, Dorf Bata, Bezirk Pazardžik

Обр. 20. С. Бъта, Пазарджишки окръг — външният западен зид на крепостта
Abb. 20. Westliche Außenmauer der Festung, Dorf Bata, Bezirk Pazardžik

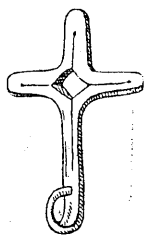
крепостите в нашите земи от XI до XIV в.¹ Поради особено стръмните места, на които се издигат крепостните зидове, необходимо е било те да бъдат подсилени с контрафорси, шест от които са запазени в североизточната част на вътрешния крепостен зид. Намират се на 3,5 м раз-

Обр. 21. С. Бѣта, Пазарджишки окръг — предната част на крепостта
Abb. 21. Vorderteil der Festung, Dorf Băta, Bezirk Pazardžik

стояние един от друг. Широки са в основата 0,75 м, а са издадени навън с 0,3 м. Запазени са още три контрафорса в западния външен крепостен зид. В долните части на запазените крепостни зидове отвън се виждат отточни канали, а в горните части — дупките за дървеното скеле. Други крепостни съоръжения, като кули (освен трапецовидната от север), стълби, входове и пр., не са запазени. Главният вход на крепостта е бил от северозапад, където теренът най-добре е позволявал това. Откъм тази страна по двата бряга на р. Луда Яна е имало път.

В крепостта, както и между крепостните зидове, е имало постройки с дебелина на зидовете от 0,7 до 0,8 м. Там сега се намират части от тухли и керемиди. От вътрешността произхождат и две медни монети от Иван Цимисхи (969—976) и едно желязно кръстче (обр. 22).

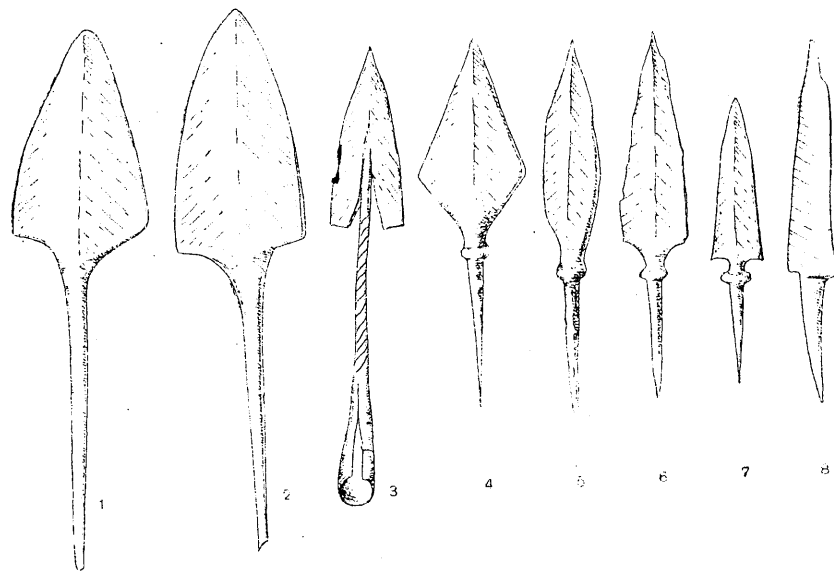

Обр. 22. С. Бѣта, Пазарджишки окръг — желязно кръстче от крепостта
Abb. 22. Eisenkreuzchen aus der Festung, Dorf Băta, Bezirk Pazardžik

¹ За характерните строителни белези на крепостите от това време и техните мрежи от дървени напречни и надлъжни греди вж.: D. Со п с е в, Traits caractéristiques dans la construction des forteresses bulgares et byzantines aux temps féodaux, BSI, 1955, XVI, 2, стр. 265—269.

Северно и недалеч от крепостта се виждат основи на обширна сграда, която населението нарича Малкото Красен кале.

Западно от калето, в низината до р. Луда Яна, личат основи на църква, която населението нарича Св. Димитър. От нивите на десния бряг

Обр. 23. С. Бѣта, Пазарджишки окръг — желязни върхове за стрели
Abb. 23. Eiserne Pfeilspitzen, Dorf Băta, Bezirk Pazardžik

на р. Луда Яна срещу крепостта произхождат осем желязни върха за стрели (обр. 23), малка желязна бравичка и желязно чукче, дълго 0,38 м (обр. 24), каквото ни е известно от крепостта при с. Цар Асен, Панагюрско.¹ Тези находки се намират сега в музейната сбирка при училището в с. Бѣта.

Крепостта е била издигната навярно през втората половина на X в. и е просъществувала до края на XIV в. Като имаме пред вид колективната находка на български сребърни монети от Иван Александър и сина му Михаил (1331—1355), намерена около крепостта,² трябва да предполагаме че тя е била разрушена при идването на турците в нашите земи.³

¹ Д. Цончев, ГНМПл, 1, 1948, стр. 197, обр. 55.

² ИАИ, I, стр. 243.

³ За крепостта Красен кале и с. Бѣта вж.: С. Захариев, ц. с., стр. 38; П. Карапетров, ц. с., стр. 11 и сл. и стр. 133; К. Иречек, Пътвания, II, стр. 340; Псп, кн. 11, 1884, стр. 4 и 9; Вл. и К. Шкорпил, Някои бележки върху археологическите и историческите изследвания в Тракия, стр. 55; П. Делирадев, Средна гора, София, 1946, стр. 51 и сл.; от същия автор вж. Пътвания из България, I, стр. 89—90; Приноси към историческата география на Тракия, II, стр. 222, 224—225, 229 и 236.

BULGARISCHE AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN
ARCHÄOLOGISCHES INSTITUT UND MUSEUM

D. CONČEV

ARCHÄOLOGISCHE DENKMÄLER
AN DEN SÜDLICHEN ABHÄNGEN
DES SREDNA-GORA-GEBIRGSTEILS
VON PANAGJÜRISTE

Material für die archäologische Landkarte Bulgariens

Band IX

SOFIA · 1963

VERLAG DER BULGARISCHEN AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ИНСТИТУТ И МУЗЕЙ

ДИМИТЪР ЦОНЧЕВ

АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ПАМЕТНИЦИ
ПО ЮЖНИТЕ СКЛОНОВЕ
НА ПАНАГЮРСКА СРЕДНА ГОРА

Материали за археологическа карта на България

Книга IX

СОФИЯ · 1963

ИЗДАТЕЛСТВО НА БЪЛГАРСКАТА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ